

valk hof nieuws

tiende jaargang no. 3

1978 / 1988

V A L K H O F V E R E N I G I N G

LIDMAATSCHAP: schriftelijke aanmelding
via postbus 1390 Nijmegen

CONTRIBUTIES: f.20.= p.jr.(65+ f.12,50)
op postbanknummer:4438363
tnv Valkhofvereniging Nijm.

VALKHOFNIEUWS: redactieleden:
Hein van Brienen
Johan Hendriks
Gerard Hermans
Robert Spanings
Theo Verweij

Redactieadres: Postbus 1390
6501 BJ Nijmegen

VALKHOFAKTIVITEITEN: rondleidingen en
tentoonstellingen:
Hein van Brienen
tel:080-233551

Concerten e.d: Maarten Dongelmans
tel:080-220752

postbus 1390
6501 BJ Nijmegen.

=====

=	VALKHOFSTICHTING	=
=	Bankrekening ABN-bank	=
=	Nijmegen:53.76.75.930.	=
=	giro ABN-bank Nijmegen	=
=	no:821025.	=

=====

VOORWOORD

In het tiende jaar van het bestaan van de Valkhofvereniging is het duidelijk dat wederom onze doelstellingen hebben gewerkt als een inktvlek of zoals een bekend persoon laatst opmerkte: " jullie beginactiviteiten waren als de rook en de kleine vonkjes bij het aanleggen van een kampvuur; van dat kampvuur laaien de vlammen nu hoog op en een warme gloed verspreidt zich.

Inderdaad, er wordt in bredere kring ook in die van deskundigen meer en meer gesproken over herbouw van de eens zo fraaie burcht. Zal deze herbouw wellicht een grandioos sluitstuk worden van onze nijmeegse Waalboulevard?

Hoe het ook zij; als Valkhofvereniging hebben wij onze traditionele seizoen-activiteiten ontplooid en wij hebben wederom méér dan 50.000 bezoekers in de Valkhofkapel mogen verwelkomen. Een zeer mooi en bruikbaar getal t.b.v.het "haalbaarheidsonderzoek".

Een groep studenten en afgestudeerden in de Kunstgeschiedenis, georganiseerd in de vereniging K S N, KUNSTHISTORISCHE SALON NIJMEGEN, organiseert een VALKHOFCONGRES in de Lindenberg te Nijmegen op 29 oktober 1988. In dit nummer hebben wij een eerste informatie verstrekt en U zult tijdig hierover horen.

Er zijn besprekingen gaande om ons tienjarig bestaan in november a.s. op praktische wijze te vieren. Ook hierover krijgt U nog bericht.

De Valkhofvereniging zorgde dat Nijmegen internationaal in de schijnwerper kwam in het kader van de Theophanherdenking in 1991. Dit zal dan ook een grootse internationale herdenking worden waaraan hard wordt gewerkt.

De Redactie.

VERSLAG VAN DE 10e JAARVERGADERING

Het werd ditmaal een vergadering met veel deining. Letterlijk althans, want dit jaarlijkse moment van terug- en vooruitblik vond plaats op de woelige wateren van de Waal. De combinatie van hoog water en een aardige golfslag bracht menige zaak aan het rollen.

Ondanks de enigszins onrustige natuurlijke omstandigheden kreeg voorzitter Nooy snel de onverdeelde aandacht van de zaal. Direkt na de opening van de vergadering (agendapunt 1) werd meegedeeld, dat de lezing van deze avond kwam te vervallen wegens ziekte van M. Dongelmans.

Nog vóór het tweede agendapunt kon worden aangesneden, deed zich een kort intermezzo voor. De heer van Loon bood de Valkhofvereniging namens de lopers van de pelgrimstocht Nijmegen-Kevelaer een foto-gedenkboek aan van deze voetreis.

In zijn behandeling van het jaarverslag gaf de voorzitter aan, dat de kontakten met de gemeente Nijmegen in een nieuw licht zijn komen te staan. Momenteel is een onderzoek gaande naar de technische en recreatieve aspecten van het Valkhof. Waarschijnlijk zal ook een archeologisch en geodetisch onderzoek worden uitgevoerd. In totaal is op dit moment een bedrag van circa 20.000 gulden gereserveerd. Tenslotte heeft de gemeente een voorstel geformuleerd voor een nieuwe deur in de Nicolaaskapel (Valkhofkapel). Een ontwerp, in de vorm van werktekeningen, werd later op de avond ter inzage gelegd (zie bij pauze).

Naar aanleiding van deze mededelingen waren er enige vragen in de zaal.

De heer van Loon vroeg zich af of het niet mogelijk was om één van de nieuwe grote bedrijven in de te herbouwen burcht onder te brengen. Voorzitter Nooy hield hem voor, dat hoge eisen gesteld zullen worden aan de wijze waarop de burcht zal worden herbouwd. Voor een bedrijf is een dergelijk bouwwerk qua indeling zeker niet geschikt, nog afgezien van het relatief gering aantal kubieke meters. Voor een antwoord op de vraag van de heer Berenbroek, aangaande de afmetingen en het materiaal van de kapeldeur, werd verwezen naar de mogelijkheid om in de pauze de werktekeningen van de gemeentelijke afdeling bouwkunde nader te bekijken.

Het punt "financiële zaken" werd geopend met een verslag van de heer Berenbroek, die namens de kaskommissie de penningmeester dechargeerde voor zijn taak betreffende de stichtings- en verenigingskas voor de boekjaren 1986 en 1987.

Penningmeester Verweij lichtte vervolgens de jaarrekening 1987 toe. Daarbij wees hij op de gunstige cijfers welke toelieten een hoge afschrijving te plegen, zodat enige financiële voorzorg is genomen bij een tegenvallend toekomstig seizoen.

De heer Tromp vroeg zich af waarom de portien verzendkosten zo hoog waren uitgevallen. T. Verweij rekende hem voor dat het hoge ledental (ruim 650) voor een groot deel hieraan bijdroeg, doch dat het vooral de herinneringen tot betaling en de nazendingen waren waardoor deze post zo hoog uitviel. Met ingang van

1988 is het mogelijk Valkhofnieuws als periodiek te verzenden, hetgeen een aanzienlijke kostenbesparing met zich meebrengt.

De heer Kruse was het opgevallen dat de opbrengsten van de verkoop van de Valkhofartikelen duidelijk hoger lagen dan de toch al optimistische begroting op dit punt. Penningmeester Verweij kon hiervoor enkele punten ter verklaring noemen:

- het seizoen 1987 was qua verkoop beter dan het voorgaande;
- de exposities welke t/m 1986 in de kapel werden gehouden waren in financieel opzicht ongunstig voor de verkoop van Valkhof-informatiemateriaal;
- de kapel is in het seizoen 1987, als gevolg van het milde herfstweer, langer open gebleven dan normaliter het geval zou zijn geweest.

De balans per 31 december 1987 kon worden afgesloten met een ruim batig saldo. In de begroting voor 1988 kon de optimistische lijn van de voorgaande jaren derhalve worden voortgezet.

Als laatste deel van de financiële zaken werd de kaskommissie voor 1988 benoemd. De heren Berenbroek en van den Boogaard tekenden ditmaal voor het nauwgezet onderzoek waaraan de cijfers zullen worden onderworpen.

Een voorstel om de contributiebedragen op f 15,00 en f 20,00 te brengen werd niet door de vergadering overgenomen. De contributie blijft gehandhaafd op f 12,50 voor 65-plussers en f 20,00 voor de overige leden. Wel drong de vergadering erop aan, de leden dringend te verzoeken om hun betaling tijdig te regelen.

Een flinke kostenbesparing is hiervan het gevolg, waardoor de contributie naar verwachting nog geruime tijd op hetzelfde peil kan blijven.

Het laatste agendapunt voor de pauze betrof de samenstelling van het bestuur. Secretaris G.Hermans trad statutair af en werd herkozen. Als vijfde bestuurslid trad, onder algemene goedkeuring van de vergadering, mevrouw L.Hendriks toe. Het bestuur van de Valkhofvereniging is nu als volgt samengesteld:

drs. J.M.T.Nooy, voorzitter
drs.ing. G.E.H.T.Hermans, secretaris
T.J.Verweij, penningmeester
drs. M.J.M.Dongelmans
mevrouw L.M.Hendriks-Walraven

Tijdens de pauze werd een tweetal ontwerptekeningen van de kapeldeur getoond. Deze gemeentelijke produkten kregen ruime belangstelling alsook ruime kritiek. De heren Berenbroek en Tromp waren niet erg te spreken over de wijze waarop een en ander bouwkundig gestalte zou moeten krijgen. De heer van Brien merkte op dat de deur te ver naar achter was geprojecteerd. Zijns inziens zou de entree/halpartij daardoor op zeer onnatuurlijke wijze worden opgeknipt in twee nietszeggende deelruimten. Daarnaast zou zo een nóg grotere "portiek" ontstaan waar blad, papier en straatvuil zich kunnen ophopen.

In het informatieve deel van de vergadering werd eerst aandacht geschonken aan de activiteiten voor 1988. H.van Brien gaf een overzicht van de tentoonstellingen welke vanaf de opening op 1 mei konden worden bezocht.

Behalve de Karel de Grote-expositie naar aanleiding van het thema-nummer van dit jaar van de hand van de heer Schoonwater, zijn houtsnij-druk, foto's van Nijmegen bij nacht, foto's van voormalige panden rond het Valkhof en een tentoonstelling over Byzantium te bewonderen. Bovendien kon nog een extra concert worden aangekondigd.

In de maand november van dit jaar kunnen extra activiteiten worden verwacht als gevolg van het feit dat de Valkhofvereniging dan haar 10-jarig bestaan herdenkt.

Zoals reeds eerder vermeld kwam de lezing over Karel V op het Valkhof te vervallen.

In de rondvraag klonk uit de vergadering de algemene wens om de kapel weer van buiten aan te lichten. Het gebouw kan sedert de parkrestauratie weer als trekker fungeren voor de mensen die via de Waalbrug de stad binnenkomen. Voorzitter Nooy memoreerde dat het een tijd lang mode was om gebouwen licht te laten uitstralen, maar dat nu een kentering op gang is gekomen. Hij achtte het dan ook geenszins uitgesloten dat binnen niet al te lange tijd met name de historische gebouwen weer van buiten zullen worden verlicht.

Een geheel ander punt kwam ter tafel met de vraag van de heer Tromp waarom diverse activiteiten tijdens de 4-daagse op het Valkhof worden gehouden. J.Nooy bracht hierop naar voren dat de afstemming van het geluid vrij goed geregeld was, doch dat enorme problemen zijn ontstaan als gevolg van wateroverlast. Door de aanwezigheid van grote tenten in het park kwam het regenwater geconcentreerd op enkele plekken samen. De zodoende gevormde stromen konden niet worden verwerkt door de

kolken bij de kapel. De hiervoor genoemde problematiek is reeds aan de gemeente kenbaar gemaakt. Van gemeentewege is toegezegd dat een oplossing zal worden geboden.

De heer Berenbroek vreesde dat de steeds terugkerende bezetting met tenten in een gewoonterecht zou uitmonden.

de heer Kruse stelde zich voor dat het Valkhof als stiltegebied juist een verademing kon betekenen; een behoefte opgeroepen als reactie op al het lawaai van de binnenstad tijdens de Vierdaagsefeesten.

Mevrouw Claus vulde aan dat activiteiten op verschillende plaatsen in de directe omgeving van het Valkhof mogelijk waren. Zij vroeg zich af waarom dan juist op het Valkhof. Het bestuur wist hierop ook geen antwoord te geven. De heer Tonissen vroeg zich af of alles wel in zo'n goed overleg verliep. Als voorbeeld noemde hij "ManiVistatie" in augustus 1988. Hierover is op geen enkele wijze contact geweest met de Valkhofvereniging.

De ledenvergadering gaarne haar ongenoegen over deze zaken verwoord aan het adres van de gemeente Nijmegen. Het bestuur deed de toezegging dat de gemeente hiervan met nadruk in kennis zal worden gesteld.

De heer Janssen sprak zijn verontwaardiging uit over het feit, dat op de eerste datum voor de jaarvergadering niemand van het bestuur aanwezig was om de mensen op te vangen. Van bestuurszijde werd uitgelegd, dat als gevolg van de extreem hoge waterstand de gehele Waalkade onder water stond. Het bestuur was hierdoor eveneens verrast, te meer daar enkele dagen tevoren het waterpeil dalende was. Het was fysiek onmogelijk om op alle plaatsen

welke tot de onbegaanbare Waalkade leidden, mensen te posteren. Het bestuur had evenwel een mededeling hieromtrent in de krant laten opnemen. Niettemin onderkende het bestuur de teleurstelling bij degenen die toch gekomen waren.

Tot slot van de vergadering peilde G.Hermans de motivatie voor dagexcursies zoals eerder naar Aken en Keulen zijn ondernomen. Hoewel de belangstelling in ruime mate voorhanden was, bleek (nog?) niemand zich geroepen te voelen om een dergelijke aktiviteit mede te organiseren. Daarop werd de jaarvergadering 1988 gesloten, waarna men nog in de gelegenheid was om op informele wijze van gedachten te wisselen.

G.Hermans,
secretaris

OPROEP

Zoals u in het jaarverslag heeft kunnen lezen is de interesse voor een of twee dagexcursies naar historisch belangrijke plaatsen duidelijk aanwezig. De leden van het bestuur en van de verschillende kommissies hebben echter reeds handen vol werk aan het goede reilen en zeilen van de vereniging. Het is voor hen onmogelijk deze taak erbij te vervullen.

Een aantal geschikte reisdoelen zijn bij het bestuur reeds bekend. WIJ ZOEKEN NOG: enkele enthousiaste mensen die een excursiegroep willen vormen. Reacties s.v.p. naar de redactie.

BEZOEKERS UIT RUSLAND

Hieronder ziet U een afdruk van een bladzijde uit ons gastenboek 1988. Het is zeer interessant dat hierin een groep van Russische vierdaagse lopers hun waardering onverbloemd weergeven. Wij zijn vereerd met deze opsteker en gelukkig met hun waardering.

Группа советских спортсменов
во главе Пскова, участвующая
в 4^х дневном марафоне, посетила
Ваалхаф и выразила свою
признательность обществу Ваалхаф,
берущему сохранению памятника
и истории.

Vertaling: Een groep van Russische
lopers uit de zusterstad Pskov
spreekt zijn bewondering uit
over bijzondere traditie
en werk van de reorganisatie
"Valkhof".

S. G. V. V. V.
[Handwritten signature]

С. Г. В. В. В.
[Handwritten signature]

[Handwritten signature]

EEN MAQUETTE VAN DE VALKHOFKAPEL

De Heer Martin Reijnen uit Nijmegen bouwde zeer vakkundig een kleine St.Nicolaaskapel schaal 1:50, een mogelijke reconstructie van het gebouw uit een heel ver verleden. Natuurlijk raakte hij daarbij aan de nog vele historische onzekerheden in die voor ons allen nog nevelachtige tijden. Een foto met uitgebreide verklaring over het wel en wee van deze maquettebouw werd ons in de hand gedrukt. Wij hebben Martin beloofd dit in zijn geheel te publiceren.

Enige achtergrond informatie ten aanzien van de maquette van de kapel, door Martin Reijnen.

Bij het maken van een maquette zijn er twee zaken te onderscheiden namelijk: De historische gegevens van de kapel en het aan de hand van deze gegevens maken van de tekeningen en maquette.

Het maken van de maquette hangt sterk af van de beschikbare middelen en tijd, maar allereerste vraag die bepalend is voor de schaal en de stijl van de maquette is de doelstelling.

De doelstelling is in dit geval een maquette bouwen voor een groot publiek waarbij de oorspronkelijke vorm, zowel interieur als exterieur zichtbaar moet zijn in een schaal aangepast aan de ruimte waarin de maquette komt te staan (kapel) en aangepast aan het aantal bezoekers.

De maquette die voornamelijk bestaat uit tempex, bedrukt papier en hout moet een zodanige schaal hebben dat het voor de bezoeker een herkenbaar en zichtbaar object wordt. Niet te groot, zodat de totale ruimte gevuld wordt en niet te klein zodat vooral het interieur nog zichtbaar is.

Stijl zegt iets over de wijze waarop de bouwer gege-

vens wil weergeven. Hij zet als het ware een eigen handtekening onder de maquette door te werken met bepaalde technieken en materialen.

De start van elke maquette bestaat uit het verzamelen van in dit geval historische gegevens van het object. Doordat je als maker niet de mogelijkheid hebt, omdat tijd en voldoende kennis ontbreekt, om alle inlichtingen die je ontvangt te controleren ben je afhankelijk van de betrouwbaarheid van je bronnen. Ik weet dat er veel verschil van mening bestaat over debouwkundige gegevens van de kapel en over het feit hoe de kapel er precies uit heeft gezien.

Als maker heb ik gebruik gemaakt van enkel basisgegevens ontvangen van het Nijmeegs archief die betrekking hebben op de basisvorm (16 kant) en de maat (hoogte, breedte). De overige gegevens tot koepel traptorentje, houten vloeren en zolderingen, evenals de detaillering van de kapel met name de ramen en de houten leuning op de omgang zijn aangebracht op aanwijzing van de Valkhofvereniging. Waar gedetailleerde gegevens ontbreken, bijvoorbeeld ten aanzien van de toegangsdeur, vorm van leuning (omgang) vorm van de koepel, vorm, maat en grootte van de tegels evenals exacte hoek van het dak en de maat van de dakspanten en traptorentje heb ik als maker steeds getracht een zo sober mogelijke keus te maken zonder dat het karakter van het gebouw of de doelstelling aangetast wordt.

Voor het kleine deel waarvoor ik ten aanzien van de eerder genoemde bouwkundige details verantwoordelijk ben, ben ik steeds bereid mijn visie te herzien wanneer wetenschappelijk verantwoorde gegevens iets anders vermelden.

Alle maten zijn vereenvoudigd en aangepast aan het gebruikte materiaal.

Men kan zich afvragen of een dergelijke maquette met

met zoveel controversiële details toch getoond moet worden. Ik denk dat dat toch mogelijk is mits er in een tekst duidelijk wordt aangegeven dat het om een model gaat en dat men het niet eens is over alle details aangebracht in de maquette. Hopelijk kan de plaatsing van de maquette leiden tot een voor een ieder verhelderende en op wetenschappelijke basis gevoerde discussie tussen de verschillende opvattingen. Hoe men ook over de toekomst van het Valkhof mag denken, iedereen heeft belang bij een zo goed mogelijke en betrouwbaar mogelijke informatie over het Valkhof en haar historie.

Tot slot wil ik iedereen bedanken voor zijn of haar hulp bij het bouwen van de maquette.

CUPID, DE DAPPERE.

Dit verhaal begint na enkele zeer koude weken. Aanhoudende vorst en een dikke laag sneeuw zijn oorzaak dat zelfs doorgewinterde vogels geen eten meer vinden. Daarom beginnen de aan hun lot overgelaten dieren met speurtochten langs de grote weg, die kaarsrecht vanaf de Waal door de bossen naar de Maas loopt. Want, ook in de romeinse tijd blijven veel e-lensresten langs de druk gebruikte heerbanen achter. Maar, misschien is deze winter te streng, er is nu ook letterlijk niets meer te vinden. Zo snuffelt een wilde hond, ver uit het bos gekomen, zoekend langs de wegrand verder naar het noorden en komt steeds dichterbij het romeins fort aan de Waal.

Zijn aangeboren schuwheid is een beetje verdwenen, want hij voelt duidelijk dat hier een mogelijkheid is om aan de honger te ontsnappen. Uit de verte al ziet hij bij de ingangspoort iets bewegen en blijft dus voorzichtig op veilige afstand. Begrijpen dat er iemand 'op wacht' staat, gaat niet. Maar ruiken dat die 'iemand' staat te eten, dat gaat wel, daarom blijft hij staan kijken.

De man roept wat en gooit iets naar hem...haastig wordt het stuk brood naar binnen geslikt. Hier is nu het begin van een relatie tussen mens en dier, gebouwd op honger en eten.

Wat weet een wilde hond van mensen...Hij kent de morgen met honger, de middag met warme zon, de avond als het donker wordt en opnieuw de honger. Maar langzaam is die honger een vijand geworden en 'iets' dat hem daarvan af kan helpen zal een vriend worden. Daarom blijft hij in de buurt van de poort, ook de volgende dag.

Met ieder beetje eten valt weer wat schuwheid weg en waagt hij zich dichterbij, accepteert nog wat later dat in zijn nek wordt gewreven en na een stuk vlees met wat vriendelijke woorden volgt onverbidde troouw. Er wordt door de fortbewoners vaak hartelijk gelachen om de bijna smekende blik waarmee de hond na zijn maal te kennen geeft dat de honger nog niet verdwenen is. Dit is er oorzaak van dat hij al heel gauw 'Cupio' genoemd wordt, wat in het latijn zoo'n beetje 'de begerige' betekent. Op deze naam reageert hij al snel, zeker als zijn baas hem roept.

Als de sneeuw eindelijk verdwenen is, kunnen ze elkaar al niet meer missen. De vriendschap blijft, ook als de lente begint. Iedere dag wacht Cupio voor de ingang en hij begint te begrijpen dat daar binnen veel mensen wonen die vaak in en uit gaan, dus knijpt hij dan maar een oogje dicht. Alleen als zijn vriend naar buiten komt, springt hij vol vreugde op, loopt naar hem toe eet en speelt met hem. Weken later is hem precies duidelijk wie er nu thuis horen en wie niet!

Natuurlijk geeft dit wel een problemen, maar de romeinse soldaten weten hun Cupio dan wel bij te brengen dat het 'goed volk' is.

Als het nacht is geworden ligt hij als een trouwe waakhond voor de afgesloten ingangspoort waarachter zijn vrienden wonen. Het is nu deze trouw die hem beroemd zou maken.

Langzaam gaat het voorjaar over in een warme zomer. In een van de zwoele nachten ligt Cupio weer zoals gewoonlijk op ongeveer tien meter voor de poort, maar voelt zich erg onrustig. Er is iets vreemds aan de hand dat hem als wilde hond direkt is opgevallen. Onbeweeglijk ligt hij daar, zijn kop op de gestrekte voorpoten, de ogen wijd open, sturende in het donker. Bewoog daar iets?... Jazeker, duidelijk bewegen daar

schimmen in het donker,..ze komen dichterbij. Steeds meer duiken er op, stil en ongezien willen zij de poort bereiken. Cupio echter ruikt dat ze hier niet thuis horen, maar blijft als een steen liggen onzichtbaar in de oneffenheden van het veld.

Doch een wilde hond is niet bang, dus als de eerste vreemde zich sluipende naar de poort wil bewegen, springt de bewaker met een afgrijselijk geblaf over-eind, het lawaai wordt weerkaatst van alle kanten; het lijkt wel of er tien honden bezig zijn in deze nevelachtige nacht. Er ontstaat onder de aanvallers een duidelijke paniek, alles was zo goed voorbereid en nu komt die hond eventjes een spaak in het wiel steken!

Daar verschijnen de eerste romeinse soldaten al boven op de muur, er volgt een alarmsignaal en het gehele fort raakt in rep en roer.

De aanvallers worden met pijl en boog op afstand gehouden, terwijl Cupio als een razende de inganspoort verdedigt. Het dier is helemaal door het dolle heen als iemand hem met een scherpe punt raakt.

Het lawaai is nu zo hevig, dat bewoners in de huisjes rondom het fort deuren en ramen vergrendelen om een beetje beschermd te zijn, zij wachten angstig op wat komen gaat.

Dan zwaaien plotseling de poorten van het fort open, een grote groep ruiters stormt naar buiten en begint een verrassende tegenaanval.

De wilde vechtersbazen die in het holst van de nacht ver weg de Rijn overstaken en door het wald naderbij waren geslopen om Noviomagus vakkundig te gaan plunderen, worden nu volgens romeinse regels uiteengeslagen en nemen de benen. Tot ver in de bossen worden zij echter nog steeds achtervolgd, waarbij de romeinen zeer veel gevangenen maken, die onmiddellijk als toekomstige slaven naar het fort worden terug-

gebracht. De overgebleven vaak gehavende aanvallers hebben hun lesje wel geleerd en zweren bij Wodan dat zij hier beslist nooit meer zullen terugkomen.

De mensen in de omgeving kunnen nu weer herademen en komen naar buiten om de terugkerende romeinen toe te juichen die zegevierend de poort binnengaan.

Maar ook Cupio wordt als een held toegejuicht. De beschadigingen die hij opliep tijdens de wilde gevechten worden verzorgd en iedereen wil hem van dichtbij zien. Zijn baas, die maar niet kan ophouden met het vertellen van goede dingen over de trouwe viervoeter, maakt zonder het te weten de weg vrij voor een bijnaam die met algemene stemmen aan het dier wordt toegekend; Cupio, 'de dappere'!

Cupio zelf laat dit allemaal langs zijn glimmende zwarte haren glijden, maar de extra maaltijd die daarna voor hem wordt klaargezet gaat vol genot zo snel mogelijk door zijn keelgat naar binnen.

De volgende dag bespeurt Cupio pas wat het betekent een 'held' te zijn. Alle soldaten kriebelen of strijken in zijn nek of hebben 'iets' voor hem.

Het dier vindt het allemaal wel goed, zoals hij vroeger in het wald van alles te kort kwam en dus met het minste tevreden moest zijn, zo ruikt hij nu eerst aan het voedsel om daarna alleen het lekkerste naar binnen te werken.

Vervelend vindt hij het stil rechtop zitten, omdat er een afbeelding van hem gemaakt moet worden. Zijn vriend die Manius heet, daar is hij intussen ook al achter gekomen, heeft een soldaat-beeldhouwer uit deze regio opdracht gegeven 'Cupio de dappere' te vereeuwigen. Als hond heb je daar natuurlijk niet de geringste interesse in, maar wat moet je in zo'n geval? Manius wil n.l. voordat de legereenheid waartoe hij behoort verplaatst wordt, toch tenminste een

herinnering hebben aan dit dier dat hij niet zal mogen meenemen.

Al lang circuleren er geruchten, dat de troepen uit deze noordelijke streken zullen worden teruggeroepen. In Rome zijn moeilijkheden ontstaan tussen de bestuurders van het grote romeinse Rijk. Manius begrijpt niet zoveel van politiek, maar beseft heel goed dat daar op hoog niveau vaak smerige spelletjes gespeeld worden, waar gewone jongens meestal de dupe van zijn.

Och, hier in het verre Noviomagus met redelijke vrijheden, een mooie omgeving met bossen en heuvels, heerst in zekere mate rust. Soms doet het hem denken aan zijn geboorteplaats in het verre zuiden. Want ook het ouderlijk huisje stond tegen een heuvel bij een rustige brede rivier, en van jongsaf was ook een zwarte hond de huisgenoot. Al dat goede en mooie had hij met het grootst gemak in de steek gelaten, het avontuur lokte immers... Nu zijn legereenheid al twee jaren hier verblijft, komen die jeugdherinneringen weer boven. Toen ook nog Cupio verscheen, begon een verlangen om zijn geboortegrond weer eens terug te zien maar hij moet er niet aan denken dat deze trouwe vriend alleen zal achterblijven als de legereenheid verplaatst wordt.

Dit alles is oorzaak, dat Manius vaak bij zijn collega beeldhouwer opduikt om te informeren of er al schot in zit. Maar zoals U wel zult begrijpen, ook deze man doet dit werk 'tussen de bedrijven door' en spreekt dus tot hem de bemoedigende woorden, dat geduld een schone zaak is en hij zijn best zal blijven doen.

Een week later, toch nog onverwacht, komt een belangrijk bericht binnen. In de meer oostelijk gelegen grote legerplaats voor het Praetorium worden alle soldaten toegesproken en horen dat op last van bevel-

Hij loopt naast de marcherende soldaten over de heerbaan door de bossen naar de Maas....

hebben Stiligo de legereenheden in deze grensgebieden naar het zuiden worden teruggeroepen terwijl inheemse soldaten hier de bewaking zullen overnemen. Als dit belangrijk bevel in Noviomagus kenbaar wordt gemaakt, leeft men in het jaar 402.

Onmiddellijk starten de voorbereidingen en als na enkele dagen de eerste eenheden hun aftocht beginnen is ook Manius daarbij.

Het beeldje van Cupio is nog niet klaar, maar de kunstenaar, die tot de inheemse soldaten behoort en dus hier zal blijven, heeft beloofd het af te maken en te bewaren tot Manius weer terugkeert. Ook zal hij voor de echte hond zolang de zorg op zich nemen.

En Cupio zelf? Die voelt zeer duidelijk dat er iets gaat gebeuren, er is weer die vreemde onrust, hij blijft daarom maar in de buurt van zijn vriend. Hij loopt naast de marcherende soldaten over de heerbaan door de bossen naar de Maas. In dit voor hem zo bekende gebied tussen de hoge bomen is zóveel te besnuffelen, dat hij zijn baas uit het oog verliest. Als het avond begint te worden, is de weg leeg en loopt hij maar weer terug naar de bekende plaats bij de ingangspoort om op zijn vriend te wachten. De beeldhouwer brengt hem eten en probeert het dier naar binnen te krijgen, maar Cupio blijft liever buiten wachten op zijn echte baas.

Doch, Manius zal nooit meer terugkeren naar de Waal. De romeinse tijd is definitief voorbij en onzekere tijden liggen in de toekomst.

Nog wekenlang blijft de hond bij de ingangspoort wachten; dan op een dag is hij verdwenen, weer de bossen in op zoek naar zijn vriend die hij daar verloor...

De beeldhouwer heeft zijn product nu af, maar een toenemende onveiligheid maakt het nodig dat hij alle waardevolle spullen in de grond moet verbergen. Er

ontstaan doorlopend problemen met allerlei wild volk uit het overrijnse gebied dat steeds opnieuw probeert hier binnen te komen. Zij profiteren ervan dat er slechts kleine legereenheden achterbleven en veroorzaken daarbij grote onrust onder de bevolking.

Enkele maanden later wordt Noviomagus bij verrassing in maanloze nacht door grote groepen overvallen en volledig geplunderd. Er was geen Cupio meer om de fortbezetting te waarschuwen en Manius wordt met zijn lotgenoten gevangen afgevoerd.

Nieuwe heersers bevolken vanaf nu het fort en beslissen over het lot van een angstige bevolking. De zekerheden van een geordende maatschappij verdwijnen, alleen onder de grond blijven de sporen ervan achter tot in verre tijden... Ook het beeldje van Cupio de dappere.

Hein van Brienem.

uit 'Twaalf Valkhofverhalen.'

Ongeveer 1500 jaren later werd bij opgravingen hier het beeldje gevonden van een rechtop zittende hond. Dit, maar ook vele andere voorwerpen uit de romeinse tijd zijn te zien in het museum Kam te Nijmegen.

Hiermede is bij het tienjarig bestaan van onze vereniging, toevallig ook het tiende van de twaalf Valkhofverhalen verschenen. Nog èèn geschiedenis zult U in een van de komende nummers onder ogen krijgen. Het twaalfde zult U alleen in het speciale boekje kunnen lezen dat naar wij hopen volgend jaar zal gedrukt worden. Een Valkhofgeschiedenis vanaf de romeinse tijd tot heden waar nu eens niet keizers of koningen, geleerden of deskundigen een hofdrol spelen, maar gewone mensen zoals U en wij.

IN MEMORIAM ANTOON VAN BEEKUM

Tijdens de afgelopen maanden is onze vereniging een van de trouwste toezichthouders verloren.

Op 3 juli stierf na een slopende ziekte A.v.Beekum. Antoon heeft jaren lang met volle inzet de Valkhofvereniging als vrijwilliger grote diensten bewezen. Hij voelde zich in de Valkhofkapel als een behoeder van een geweldige historie en was duidelijk de mening toegedaan dat de nog merkbaar aanwezige sacrale sfeer in het gebouw moest worden gezien als een deel er van en nooit mocht worden vergeten.

Antoon verzette zich dan ook fel tegen elke gebeurtenis die volgens hem niet in een kapel thuis behoorde. Hij wist toeristen en stadgenoten enthousiast te maken voor onze vereniging en heeft zo heel wat nieuwelingen aan de ledenlijst toegevoegd.

De opgewekte manier in zijn omgang met medemensen, gaf hem veel vrienden.

Wij missen na zijn heengaan dan ook een zeer sympathieke gesprekspartner, die zich onvermoeid bleef inzetten voor een stedelijk ideaal waarvan hij, zelf uit het zakenleven afkomstig, duidelijk de enorme voordelen voor Nijmegen zag.

Wij zullen Antoon van Beekum als toezichthouder en als vriend dan ook nooit kunnen vergeten.

Zijn vrouw, kinderen en kleinkinderen, die slechts met een herinnering verder zullen gaan, wensen wij namens de Valkhofvereniging veel sterkte toe in deze voor hen moeilijke tijd.

Voor ons is een ding zeker, in de historie van de Valkhofvereniging zal de naam Antoon van Beekum altijd met ere genoemd worden.

Namens alle toezichthouders;

Hein van Brienem.

KASTEEL HEUMEN TE HEUMEN:

Deel 4 Kastelen in het kwartier van Nijmegen.

Vermoedelijk is het kasteel rond 1350 door Johan van Groesbeek heer van Malden gebouwd met de bedoeling van daaruit de Maas te beheersen en zo een belangrijke rol te spelen tegenover de Brabanders aan de overkant.

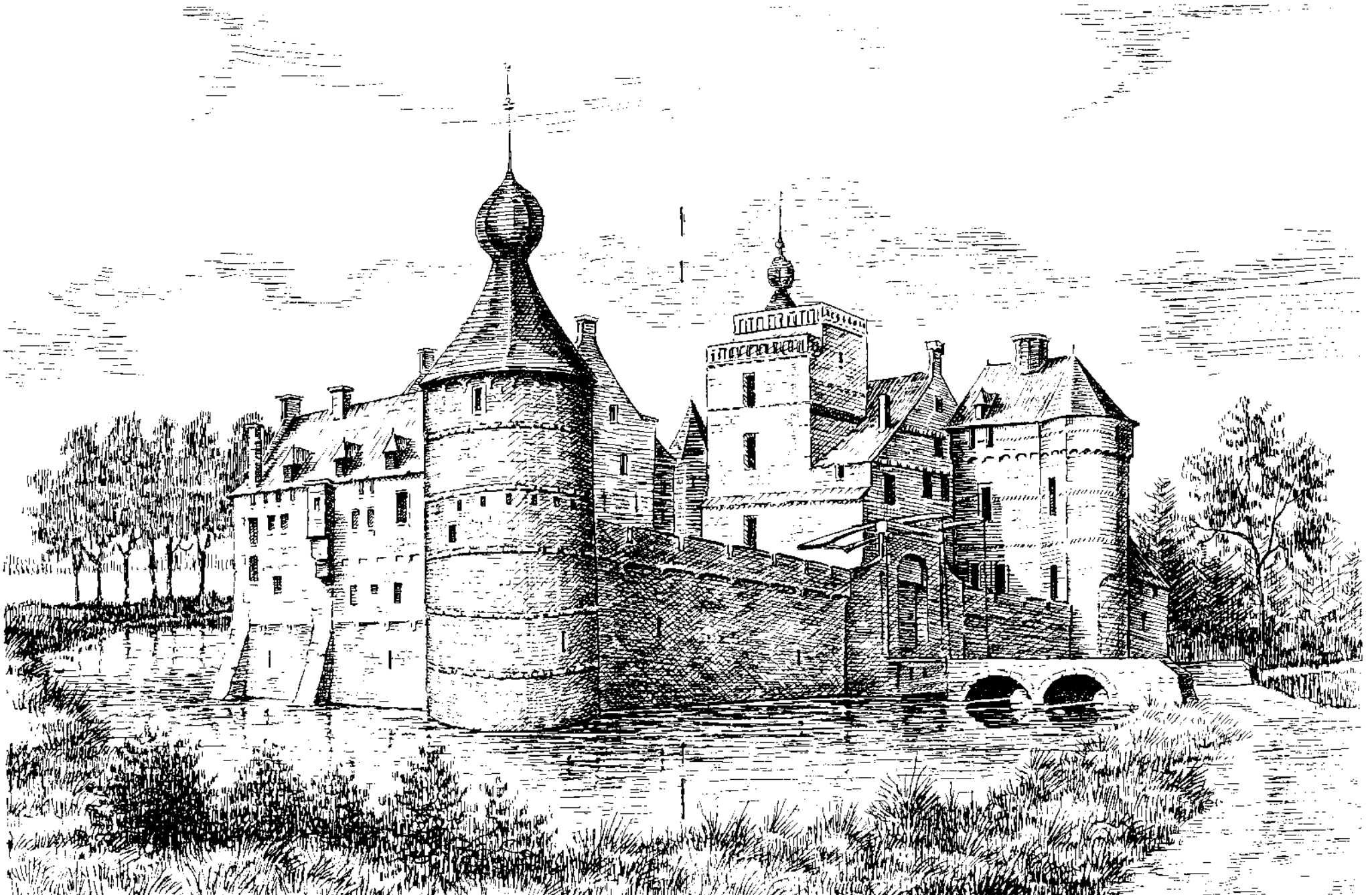
Rond het kasteel heeft zich nogal wat krijgsgeweld voorgedaan.

Het moet verwikkeld zijn geweest in de strijd van Bourgondië en Kleef tegen Gelre weer later in 1583 de vrijheidsoorlog tegen Spanje in 1584 kon die aanval nog worden afgeslagen, maar in 1585 werd de burcht grondig verwoest maar toch kort er na weer vernieuwd

Van 1350 tot 1660 bleef het kasteel in bezit van de familie van Groesbeek dan wordt Ludolf van Steenhuys de bezitter zijn kleindochter Genovea Maria verkoopt Heumen tesamen met Malden voor f235.000,=- aan de gemeente Nijmegen, die in 1770 de burcht Heumen weer verkoopt aan Maurice Pasques de Chavonnes en in 1791 is Cornelis Craan de eigenaar.

In 1842 is er niet meer over dan een toren en wat muren de brug en ook de grachten en verschansingen waren nog waarneembaar.

In 1980 heeft men de resten van het kasteel in de uiterwaarde blootgelegd, nadat al in 1939 Dr. Renaud een deel van de voorburcht had gevonden.

KASTEEL HEUMEN 1742
NAAR J. DE BEVER

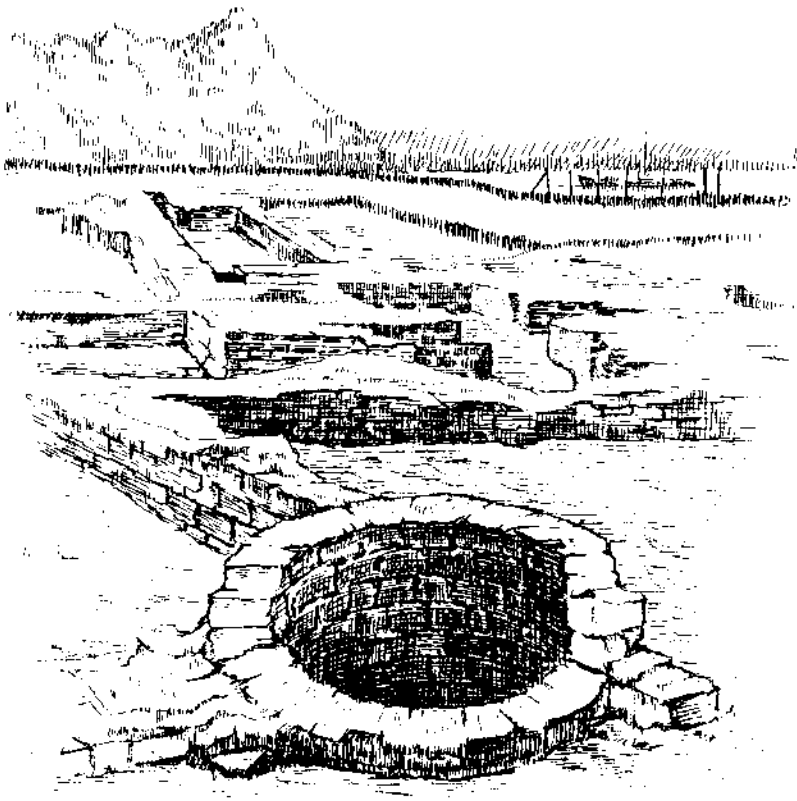
J. Hendriks '06

Na bestudering door de R.O.B. zijn de contouren met zand afgedekt.

Bron: Het land tussen Maas en Waal

J.H. Manders.

Louk Hendriks.

J. Hendriks 86

DE HAGIA SOPHIA-KERK TE KONSTANTINOPEL.

In het kader van de 1000-jarige herdenking van de dood van de Byzantijnse keizerin Theophano, die op het Valkhof te Nijmegen in het jaar 991 stierf, is het wel nuttig enig inzicht te krijgen over de achtergronden van haar leven.

Enkele artikelen zullen er gaan verschijnen die vooral het milieu belichten waarin zij geboren en opgevoed werd.

Haar geboortestad was Konstantinopel, dat betekend: stad van Konstantijn. Deze keizer had in het jaar 311 de overwinning bevochten over drie medeheersers en daardoor de keizerstitel gekregen. Zijn regering luidde tegelijk een nieuw tijdperk in. Na lange jaren van christenen-vervolgingen droeg hij deze nieuwe religie een goed hart toe.

Bij het edict van Milaan verwierven de christenen, vrijheid van godsdienst. De tijd van catacomben was voorbij, overal verrezen nieuwe kerken, of werden oude heidense tempels omgevormd tot christelijke bedehuizen. Konstantijn had voor zijn verheffing tot keizer, in Rome de verschillende intriges en dynastieke moeilijkheden meegemaakt, die hem ook in de eerst regeringsjaren nog parten speelde.

Hij besloot daar met één slag een eind aan te maken door de hoofdstad naar het oosten te plaatsen. Immers de Griekse beschaving was veel ouder dan de Romeinse. Men keek in Rome altijd b.v. naar de architectuur en beeldhouwkunst van de Grieken en copieerde het. Ook op literair gebied gebeurde hetzelfde.

Door de volksverhuizingen, die zich in beginsel al aankondigden, bleek het ook al veiliger de keizerlijke residentie te verplaatsen.

Aan de Bosporus lag een kleine handelsstad met de naam Byzantium en deze werd uitverkoren om de nieuwe

rijkshoofdstad te worden.

Het 'nieuwe Rome', zou tevens een christelijk Rome worden, een centraal punt van waaruit de nieuwe godsdienst verspreid kon worden.

Jarenlang bouwde men hieraan, maar van een geheel volk is niet zo snel de traditie uit te wissen. Typisch is een tweeslachtigheid te merken wanneer Konstantijn in de voet van een gedenkzuil een beeldje van de godin Athene laat in metselen en tegelijkertijd een mandje waar het verhaal van werd verteld dat Christus er zijn leerlingen uit te eten gaf.

Men begon de nieuwe hoofdstad representatief op te bouwen, er kwam een paleis met vele bijgebouwen voor de keizer en zijn regering, maar ook kerken waarvan de heilige wijsheid kerk (Hagia Sophia) zeker genoemd moet worden. De oorspronkelijke kerk bestaat niet meer want Constantinius een zoon van de keizer liet later op deze plaats een grotere kerk bouwen. Hiervan is bekend dat de buitenzijde versierd was met oude heidense beelden. Men moet dit zien als bewijs van hoge achting voor de vroegere Griekse bouwkunst. Maar ook dit bouwwerk verdween, het werd verwoest tijdens de Nikè-opstand in het jaar 523.

Enkele jaren later bouwde men op dezelfde plaats de grootste kerk uit het byzantijnse Christendom.

Hoog torende deze uit boven de overige kerken van de hoofdstad. Zelfs vandaag nog, als men de stad vanaf de zee bekijkt is deze kerk nog altijd het waarmerk van Istanbul, zoals Byzantium nu heet.

De nu nog bestaande kerk werd gebouwd in opdracht van keizer Justinianus I, die regeerde van 527 tot 565. Wij weten ook wie de architecten waren van deze Hagia Sophia. In een geschiedkundig werk van de schrijver Prokopius worden ze genoemd; Isidorus van Milete en Anthemius van Tralles. De namen geven duidelijk aan dat deze uit klein Azië afkomstig waren.

Binnenzijde van de Hagia Sophia. (H.Schoonwater.)

Dwars gemeten had de kerk een lengte van 77 meter en een lengte van 71 meter. Een machtige koepel overwelfde het centrum. Men bouwde van 532 tot 537, een vrij korte tijd als men in aanmerking neemt dat nog primitieve werktuigen gebruikt werden, het bouwen van geweldige houten stellingen en het feit dat alles met mankracht moest gebeuren.

Maar volgens tijdgenoten werkten dan ook liefst een 100.000 man aan de bouw. Hierbij waren inbegrepen de werklui die buiten de eigenlijke bouwplaats werkten, bijv. in marmergroeven etc.

Justinianus liet uit allerlei streken marmersoorten aanrukken omeen deel van de wanden te bedekken.

Ook liet hij prachtige mozaïeken aanbrengen die gedeeltelijk vandaag nog te bewonderen zijn. Uit de tijd van Justinus zijn alleen nog maar ornamenten van bloemen en ranken, want waar het afbeeldingen betreft van Christus, Maria en heiligen zijn deze door beelden stormers uit de 9e eeuw vernietigd.

De bouw van deze geweldige kerk was een revolutionaire omwenteling. Zowel in oost als west was men gewend aan een basilicale ruimte, rechthoekig, met een middenschip op zuilen. Het daar boven opgaande muurwerk een reeks kleine ramen die het middenschip moesten verlichten. De twee zijbeuken ter weerszijde hadden meestal geen ramen. Alle blikken waren dan ook gericht naar het oosteinde waar zich de halfcirkelvormige absis bevond met de cathedra van de bisschop met ervoor het altaar.

De bouwmeesters van Justinianus braken met dit principe. In plaats van het rechthoekige grondplan, kwam het griekse kruis, met als middelpunt een alles-overheersende koepel.

Reeds in de oudheid kende men gebouwen bekroond door een koepel, het Panteon in Rome, nu nog in gebruik als kerk is er een prachtig voorbeeld van.

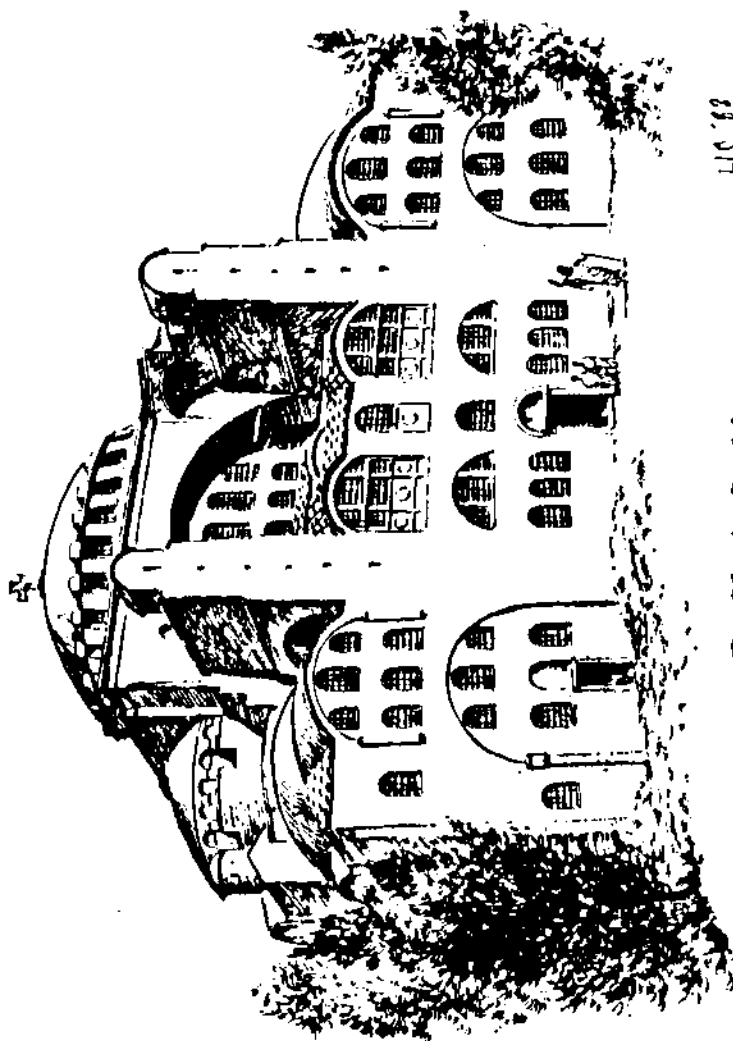
Maar het Panteon was een heidense tempel geweest en dit was oorzaak dat christenen zich distancieerde van deze bouwwijze die teveel deed denken aan afgodendienst. Zij hadden daarom de rechthoekige rechtzaal tot voorbeeld genomen van hun nieuwe kerken.

Nu het oude heidendom definitief was overwonnen, kon men zonder aanstoot weer teruggrijpen op een vroegere bouwwijze

De centrale koepel gaf de mogelijkheid om aansluitend aan drie kanten andere koepels te bouwen. Zo werd de Hagia Sophia het voorbeeld voor talloze oost-Europese kerken. Hier in het westen bleef men vasthouden de rechthoekige ruimten.

De tijdgenoten leek dit bouwwerk zo wonderbaar, dat het verhaal ging dat engelen bij de bouw hadden geholpen. Op het inwijdingsfeest in 537 moet keizer Justinianus uitgeroepen hebben: 'Salomo, ik heb U overtroffen!' Reeds tijdens het maken van de plannen had de keizer gezegd dat hij een kerk wilde laten bouwen zoals er sinds Adam niet was gebouwd en ook nooit meer zou komen!

De gouden koepel met in het midden de afbeelding van Christus symboliseerde de hemel. Daaronder verlichtte de Patriarch, onder het oog van de keizer en het volk 'de hemelse Liturgie'. Dit moet wel een indrukwekkend gebeuren zijn geweest, zo geweldig dat zelfs gezanten van Wladimir, de Grootvorst van Kiev in Rusland, daar terugkwamen met het verhaal dat ze in de kerk alle gevoel van tijd hadden verloren; ze wisten niet meer of ze op aarde dan wel in de hemel waren. Dit is duizend jaar geleden gebeurd en werd oorzaak dat het onderhorige volk in navolging en op bevel van zijn vorst zich massaal liet dopen in de Dnepr. (988; Wladimir Grootvorst van Kiev huwde een jongere zus van Theophano).

H.S. '68

De Hagia Sophia

Symboliseerde de gouden koepel, de hemel, het gouden altaar daaronder was het symbool van Christus Goddelijk aanwezig zijn omdat daar het nieuwtestamentisch-offer werd voltrokken, in de gedaante van brood en wijn waaronder Christus zelf aanwezig was. In die tijd was er nog geen scheiding tussen priester en volk door een ikonenwand.

Zeker zo merkwaardig zijn de prachtige kapitelen als bekroning van de dunne ronde zuilen. Ze vallen op door hun ornament van zeer spitse bladeren en monogrammen, die in medaillons gevat zijn. Evenals later in de westelijke paleiskerken, bevond zich boven de ingang de loge voor de keizer, keizerin en gevolg.

Van daaruit volgden zij de 'Heilige Liturgie'. Nog tot op heden bevinden zich daaronder de prachtige grote bronzen toegangsdeuren omlijst door akanthus-ranken. Op deze deuren zien we in medaillons de monogrammen van de keizers Theophilos en Michaël, hierdoor kan men deze dateren rond 840.

Door de enorme steunberen, zijkapellen en andere aanbousels maakt het gebouw van buiten gezien, een wat logge indruk. Misschien was dit ook wel de bedoeling van de ontwerper, want eenmaal binnen overweldigd de grote ruimte. De koepel lijkt wel te zweven door de vele kleine raampjes aan de basis van dit gewelf.

De kerk was toegewijd aan de 'Heilige Wijsheid', ook wel 'Goddelijke Wijsheid' genoemd, dit is aan Christus de Logos, het woord van God.

Als men het had over de 'Grote Kerk' dan was dit de Hagia Sophia, de moeder van alle oosters-christelijke kerken.

Het gebouw heeft heel wat meegemaakt, de manier van

bouwen, lagen baksteen afgewisseld met nog dikkere lagen mortel, was oorzaak dat in 557 de zuid-oostelijke boog instortte. Omdat een deel van de koepel er op steunde, werd deze gedeeltelijk meegesleurd.

De oorzaak was waarschijnlijk dat men de mortellagen geen tijd gaf om te drogen, zoveel haast had men. Nog tijdens de bouw, moesten er al zware steunberen komen omdat toen al de muren uit het lood begonnen te raken. Zowel 553 als 557 waren er zware aardbevingen, zoals gezegd, de laatste met het noodlottig gevolg. Maar de koepel werd opnieuw opgebouwd, zelfs 6.25 m. hoger! Zo werd deze koepel niet alleen de grootste maar ook devlakste ter wereld. Verbeteringen hieraan vonden nogmaals plaats in de 10e en 14e eeuw.

Vernielingen ontstonden in de 8e eeuw, toen er in 726 een verbod kwam van keizer Leo III om nog langer afbeeldingen te maken van Christus Maria en de heiligen. Aanvangkelijk betrof dit alleen de ikonenverering, later toen de strijd feller werd moesten ook de mozaïeken er aan geloven. Alleen het kruis was toelaatbaar dit is de reden dat van de oude mozaïeken alleen nog ornamentale versieringen, zoals ranken en bloemen over zijn.

Nadat een algemeen concilie in 787 de toelaatbaarheid van afbeeldingen weer had toegestaan, duurde het toch nog tot 841 voor in Konstantinopel de overwinning van de ikonen kon worden gevierd.

De nu nog behouden voorstellingen dateren uit het tijdperk 10e tot 13e eeuw.

De westerse kruistocht, waarbij de kruisridders in plaats van Jerusalem, Konstantinopel veroverden, werd een nieuwe ramp.

In het jaar 1204 is er enorm gemoord en geplunderd en veel kunstwerken verdwenen in de schatkamers van de west-Europese kerken.

Nadat een vijftigtal jaren de 'latijnen' hadden gere-

geerd, kon het Byzantijnse Rijk zich weer langzaam herstellen en beleefde zelfs een kleine bloei, de z.g. 'Paleologische Renaissance'.

Maar de kracht van het Rijk was gebroken, langzaam schrompelde het ineens tot in 1453 de Turken hun laatste slag sloegen en Konstantinopel veroverden.

Tegen het einde van het beleg toen een nederlaag zeker was, deed keizer Konstantijn Paleologos XI zijn keizerlijke gewaden af en wierp zich in de strijd. Nooit meer heeft men iets van hem vernomen.

Zelfs de Turkse sultan was onder de indruk van de afschuwelijke moordpartijen die volgden en de stad als een brandende puinhoop achterbleef na een totale plundering.

De Hagia Sophia veranderde men in een moskee. De mozaïeken voor zover al niet vernield werden overdekt met stucwerk en kalk.

Pas in 1930, onder de regering van Kemal Ataturk, werd men het er over eens de moskee te sluiten. Na lang debateren tussen Islamieten en Christenen, gaf hij een Salomons-oordeel; de Hagia Sophia moest een museum worden.

Na veel archeologisch onderzoek en opgravingen kan men nu in de kerk ook weer de herontdekte en schoongemaakte mozaïeken bewonderen.

Zo staat de Hagia Sophia er, met al zijn lidtekens, nog steeds als een geweldig monument uit een groots christelijk verleden.

Henk Schoonwater.

Augustus 1988.

* * * * *
* * * * *
* * *
* *

ANSICHTKAART SINT-MAARTENSKAPEL.

Op pagina 5 van de eerste aflevering van het jaar 1988 van het Valkhofnieuws is een foto afgedrukt van een kaart van de St. Maartenskapel op het Valkhof.

Deze kaart werd uitgereikt aan de deelne(e)m(st)ers van de 23e Bondsdag van de 'Nederlandsche Bond van Jongelieden Vereenigingen op Gereformeerde Grondslag' die op 25 Mei 1911 te Nijmegen plaats vond.

Volgens de redactie van het Valkhofnieuws is er niets meer over deze bijeenkomst te vinden dan de tekst zoals die op de kaart voorkomt. Een bezoekje aan het gemeentearchief zou de redactie toch wel wat wijzer hebben gemaakt. Daar berusten immers de Provinciale Geldersche en Nijmeegsche Courant en De Gelderlander. De leggers van laatstgenoemde krant van vóór 1918 zijn vanwege de slechte materiële staat waarin ze verkeren niet raadpleegbaar.

De Provinciale Geldersche en Nijmeegse Courant schenkt in haar editie van zaterdag 27 mei 1911 aandacht aan bovengenoemde bijeenkomst die plaatsvond in het Concertgebouw 'De Vereeniging'.

Uit alle delen van het land waren er deelne(e)m(st)ers bijengekomen om te luisteren naar voordrachten van de heren Vonckenberg, Zijlstra, Scheurer en Van Andel over o.a. de splitsing van de 'Jongelingsvereeniging naar de leeftijd der leden' en de verdedigbaarheid van de landsgrenzen, óók die van Indië. Maar, zo meende de spreker, de wellicht belangrijkste vijand 'die in Indië moet worden bestreden, is de vijand van Mohammedanisme en Animisme; daartegenover moet worden gesteld de leer en de heerschappij van Koning Jezus. Waarachtige beschaving is alleen vrucht van het Christendom'. Op voorstel van de spreker de heer Scheurer, werd het lied van Da Costa 'Zij zullen het niet hebben, de Goden van den tijd...' gezongen.

Uit het verslag in de krant blijkt niet dat het Valkhof op enigerlei wijze in het programma was betrokken. Dat een kaart van de Sint-Maartenskapel werd gekozen om te dienen als herinnering aan de 23e Bondsdag berust op louter toeval. Met evenzoveel gemak had dat een kaart kunnen zijn van het stadhuis. Dat neemt overigens niet weg dat het een aardige ansichtkaart is, zeker voor de Valkhofvereniging!

F.M.Eliëns.

Gemeentearchief Nijmegen.

UIT ONS GASTENBOEK 1988.

Ik hoop dat de 'moderne' bestuurders méér oog gaan krijgen voor de waarde van oudheidkundig bezit. Dit is vaak ondergewaardeerde rijkdom.

Paul v.B. Lelystad.

Ik ben Nijmegenaar van geboorte en bewaar veel goede herinneringen aan het Valkhof. Maar..in mijn jeugd was de kapel altijd gesloten. Wat heerlijk om nu eens de fraaie binnenkant te zien!

G.J.H. Den Helder.

Ik vind het fantastisch dat jullie dit stukje historie in stand willen houden. Ga d'r mee door.

Shelleij v. Bo. (15).

P.S. Geef de mensen die dit onmogelijk maken een schop onder de kont.

It was very interesting! This is a lovely chapel.

It's very nice. Regina Cu. Ch. Oklahoma.
U.S.A.

Evenementen-beschadiging aan de Valkhofbrug.

foto; Antoon Janssen.

EVENEMENTEN 1988

Het zal U wel bekend zijn dat in dit seizoen in het Valkhofpark weer evenementen plaats vonden. Als herinnering hieraan bleef ons o. m. de beschadiging aan de Valkhofbrug. Dat bij het neerstorten van de grote stenen fragmenten op de Voerweg geen ongeluk heeft plaatsgevonden is meer geluk dan wijsheid. Het 'ontbrekende' deel is voorlopig met een dranghek beveiligd. (zie foto).

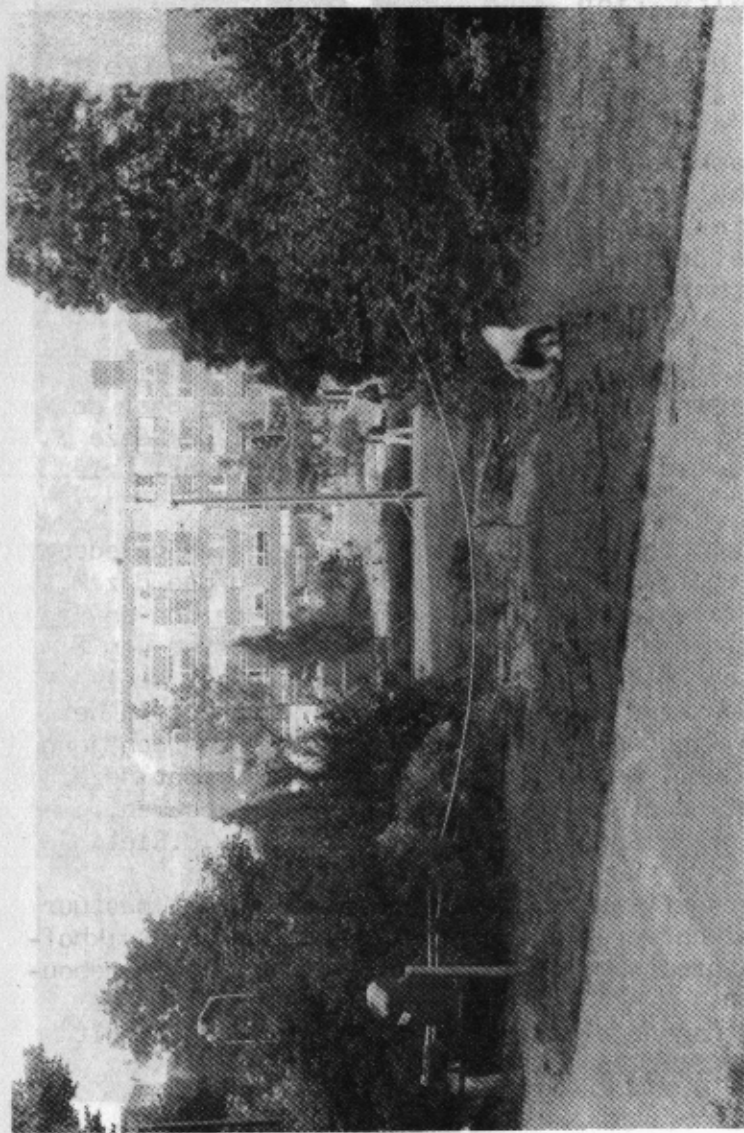
Bij de z.w.-uitgang van het park ontstond een nieuw pad doordat men met vrachtwagens simpelweg door de struiken reed 'om de bocht af te snijden'. Ook deze evenementen-herinnering is nog altijd zichtbaar! (zie foto)

Merkwaardig; in het park waarin enkele jaren geleden voor een enorm bedrag werd opgeknapt, zag men deze zomer weer tenten, bars enz. dwars over gazons en perken en paden geplaatst tot grote verbazing van stadgenoten en toeristen. Wij hebben daarover veel kritiek van kapelbezoekers te horen gekregen. In het gastenboek vonden wij o.m. een hartekreet van een jong meisje waaruit bezorgdheid sprak: 'ik hoop dat deze kapel niet wordt afgebroken voor flats te bouwen, maar nog heel lang mag staan...Rozemarijn v.d.Riet.

Inmiddels heeft men van gemeente-zijde aan het bestuur van de Valkhofvereniging toegezegd dat in het Valkhofpark geen grootschalige evenementen meer zullen gehouden worden.

Wij zeggen namens de meeste Valkhofbezoekers dat dit een Wijs Besluit is!!

Hein van Brienen.

Een nieuw pad, 'om de bocht af te snijden'!

Foto; Antoon Janssen.

EEN ZICHT OP 'HET VALKHOF' 120 JAAR GELEDEN.

De Heer H. Kerckhoffs uit Nijmegen stuurde ons een beschrijving van het Valkhof uit het 'NIEUWENHUIS' WOORDENBOEK van KUNSTEN EN WETENSCHAPPEN, herzien, omgewerkt en vermeerderd. Tot verspreiding van: KENNIS EN BEVORDERING DER BESCHAVING ONDER ALLE STANDEN, door NEDERLANDSCHE GELEERDEN. TE LEYDEN, BIJ A.W.SYTHOFF. -1868-

Blz 98.

VALKHOF (het) was vroeger een burg van zonderlinge bouworde in het noordoosten van Nijmegen op de Hunenberg. Vermoedelijk was hij gesticht door Karel den Grooten op den grondslag van eene der talrijke sterkten, welke Drusus aan den linker oever des Rijns had aangelegd. Karel de Groote, Lodewijk de Vrome en andere vorsten hielden er dikwijls hun verblijf.

Frederik Barbarossa liet den burg, die door de Noormannen en Lotharingers verwoest was, in 1155 herbouwen. Met de stad Nijmegen, werd het V. in 1248 door den Roomsche koning Willem aan den graaf van Gelder in pand gegeven. Het was hier, dat in 1340 het aandoenlijk tooneel plaats had tusschen hertog Reinoud den Ilden en diens gemalin Eleonora, waarbij deze haren gemaal poogde te overtuigen, dat zij niet melaatsch was, gelijk hij meende. Het Valkhof dat na verloop van tijd menige verandering ondergaan had, was rijk aan geschiedkundige herinneringen.

Menig vorst van Gelderland werd er gehuldigd, menig voornaam persoon hield er later hetzij vrijwillig, hetzij als gevangene verblijf.

Nadat dit gedeelte des lands, gedurende den opstand tegen Spanje, voor goed aan der staten gezag onderworpen scheen, werd het Valkhof in 1611 tot een stadhouderlijk verblijf ingerigt.

Willem de Vde hield er zich een' tijd lang op met zijn gezin, toen hij zich in 1787, wegens de staatkundige gebeurtenissen in Holland, uit dat gewest had verwijderd.

De val van den laatsten vorstelijken bewoner was ook het sein tot dien van den alouden burg. Na het vertrek van prins Willem den Vden en de instelling der Bataafsche republiek, werd het Valkhof uit kwalijk begrepen zuinigheid en zeer tegen den raad van verschillende oudheidkundigen, voor afbraak verkocht en gesloopt, met uitzondering der twee Heidensche kapellen, die zich nog tegenwoordig bevinden op het tot wandelplaats ingerigte terrein waar vroeger het Valkhof stond.

De eene kapel, van 16-hoekige gedaante, is nog in haar geheel en schijnt in de IV of V eeuw gesticht te zijn, ofschoon sommige gedeelten duidelijk een' latere oorsprong verraden.

Van de andere kapel, die nog van oudere dagtekening moet zijn, bestaan slechts overblijfselen.

Beide kapellen, oorspronkelijk ter eere van Heiden- se godheden gesticht, werden in 799, op verzoek van Karel den Grooten, door paus Leo den IIIden gewijd.

Bij den verkoop in 1796, bracht het Valkhof slechts 90.000 gulden op.

Tot zover de beschrijving van het Valkhof door de 'Nederlandsche geleerden' uit 1868.

In een van de komende nummers van het Valkhofnieuws in 1989 zullen wij u ' het aandoenlijk tooneel' beschrijven van hertog reinoud II en zijn vrouw Eleonora, die haar gemaal poogde te overtuigen dat zij niet melaats was. Dit is inderdaad een opmerkelijke geschiedenis.

En ten slotte, de redactie van het Valkhofnieuws is altijd dankbaar voor reacties van de lezers.

Hein van Brienen

KUNSTHISTORISCHE SALON NIJMEGEN IN KONTAKT MET HET BESTUUR VAN DE VALKHOFVERENIGING

De Kunsthistorische Salon Nijmegen, in gebruikte afkorting KSN genoemd, is een vereniging van studenten en afgestudeerden in de Kunstgeschiedenis. Naast het organiseren van lezingen op het gebied van Kunsthistorie en Archeologie heeft de KSN zich voorgenomen een congres te organiseren waarin de problematiek van het reconstrueren van bouwkundige monumenten in het algemeen en de omstreden plannen voor de reconstructie van de "Valkhof-burcht" te Nijmegen in het bijzonder centraal zullen staan.

Dit Valkhof-congres biedt geïnteresseerden de mogelijkheid te discussieëren met een groep gastsprekers die tesamen een forum zullen vormen.

Hoewel de KSN meerdere contacten met gastsprekers heeft gelegd kunnen hier nog geen namen worden vrijgegeven.

De opbouw van het Valkhof-congres zal wellicht de volgende constructie hebben.

- a) Een historisch overzicht als introductie op het Valkhof-complex met eventueel een bijdrage waarin het Valkhof vanuit een stedenbouwkundig perspectief beschouwd wordt.
- b) Een presentatie van de ideeën van de Valkhofvereniging die een herbouw nastreeft.
- c) Reconstructie van historische monumenten in het algemeen en de reconstructie van het Valkhof in het bijzonder, gezien vanuit de optiek van een deskundige op het gebied van restauratie en reconstructie.
- d) Een inleiding op de ethische problematiek van reconstructie in het algemeen en van het Valkhof.

UIT DE LEDENADMINISTRATIE

Het middagprogramma zal geheel zijn toegespitst op het Valkhof. De KSN biedt het gemeentebestuur Nijmegen de mogelijkheid de twee beleidsrapporten te presenteren op het Valkhof-congres. Deze rapporten zijn opgesteld door de gemeentelijke monumentencommissie en de economische afdeling (het zgn.haalbaarheidsonderzoek) om B.en W. van Nijmegen te adviseren in besluitvorming over een eventuele Valkhofreconstructie.

- e) Een lid van de gemeentelijke monumentencommissie en
- f) Een lid van de gemeentelijke economische afdeling spreken op persoonlijke titel of als de rapporten van de commissies gepresenteerd kunnen worden, spreken zij namens de commissie.
- g) Een (eventueel) eenheidsstandpunt van de Rijksdienst voor monumentenzorg wordt toegelicht door een vertegenwoordiger van de dienst.

Het programma wordt afgesloten met een discussie die zich eerst tussen de forumleden zal afspelen en die daarna onder leiding van de forum-voorzitter wordt uitgebreid met andere geïnteresseerden uit de zaal.

- - - - -

Tot zover de gegevens die bekend zijn over het te brengen Valkhof-congres.

Via een Valkhof-nieuwsbrief zullen we U tijdig de overige gegevens laten weten waaronder de namen van organisatoren, gastsprekers en de tijden die op het programma van toepassing zijn.

Wij hopen dat de zaal in de Lindenberg minstens vol zal zijn met geïnteresseerden.

de redactie.

De herfst staat weer voor de deur; het seizoen 1988 is grotendeels voorbij. Ook dit jaar hebben tienduizenden mensen uit alle windstreken en met vele nationaliteiten weer met be- en/of verwondering de tentoonstellingen in de kapel kunnen aanschouwen. Of zij hebben kunnen genieten van de concerten. De gidsen/toezichthouders hebben, als vanouds, zeer vele mensen deelgenoot gemaakt van hun kennis van de zo rijke geschiedenis van het Valkhof-complex.

Enkele tientallen mensen zijn zó enthousiast geraakt door de boeiende historie van het Valkhof en de betekenis daarvan tot zelfs op Europees niveau, dat zij regelmatig geïnformeerd willen worden. Sedert maart van dit jaar hebben zich als lid opgegeven:

Beerten	Nijmegen
Smits	Den Haag
de Winter	Ouddorp
Peek	Nuenen
Huygen	Lent
Stelling	Heemstede
van Kerkhof	Nijmegen
van Meel	Nijmegen
Bolk	Nijmegen
Remmers	Nijmegen
Kleijn	Nijmegen
Pas	Nijmegen
de Preter	Ubbergen
Verduijn	Nijmegen
Hendriks	Arnhem
van Duijn	Rijswijk
Fiumara	Nijmegen

v.d.Ven-v.Ommeren	Nijmegen
Eggen-van Haren	Nijmegen
Selfhout-v.Haren	Eindhoven
Lautenschlager	Nijmegen
Snellen	Nijmegen
Lansdorp	Utrecht
Verhoeven	Nijmegen
Klomp	Nijmegen
Zrs.Franciscanessen	Nijmegen
Tabak	Nijmegen
Steenbergen	Wageningen
v.Druten-v.d.Berg	Nijmegen
de Jong-Offers	Malden
Desth	Wychen
van Leeuwen	Wychen
Stollmeier	Münster (W.Dld.)
Carolina	Arnhem
van Boekhout	Nijmegen
Vis	Nijmegen
Mulder	Utrecht
Malorny	Düsseldorf (W.Dld.)

Het ledental is weer met 38 toegenomen. En op het moment dat dit geschreven wordt hebben we nog twee maanden openstelling voor de boeg. Nog een tweetal maanden waarin nog velen de kans kunnen waarnemen om buiten de drukte van het vakantieseizoen een ontspannend bezoek te brengen aan de Valkhofkapel. Hopelijk kan mooi herfstweer U verlokken tot een kuier in het Valkhofpark.

G.Hermans,
ledenadministratie

I N H O U D	bladz.
VOORWOORD: de redaktie	1
VERSLAG VAN DE 10e JAARVERGADERING: G.Hermans	2
BEZOEKERS UIT RUSLAND: de redaktie	9
EEN MAQUETTE VAN DE VALKHOFKAPEL VAN Martin Reijnen	10
CUPIO, DE DAPPERE: H.van Brienen	13
IN MEMORIAM ANTOON VAN BEEKUM: H.van Brienen	22
KASTEEL HEUMEN TE HEUMEN: Louk Hendriks	23
MIDDENPLAAT EN HUIDIGE TOESTAND VAN KASTEEL HEUMEN: Joh.Hendriks	
DE HAGIA SOPHIA-KERK TE KONSTANTINOPEL: H.Schoonwater	27
ANSICHTKAART SINT-MAARTENSKAPEL: F.M.Eliëns	36
UIT ONS GASTENBOEK 1988: H.van Brienen	37
FOTO VAN SCHADE VALKHOFBRUG: A.Janssen	38
EVENEMENTEN 1988: H.van Brienen	39
FOTO VAN SCHADE VALKHOFPARK: A.Janssen	40